

Дзе ты, рэчанька?

Рака майго дзяцінства называлася Сноўка. Зусім нешырокая, была яна малодшай сястрой і левым прытокам ракі Уша. Апошня, у сваю чаргу, з'яўляецца левым прытокам Нёмана. Як бачна, “радаслоўная” ў нашай Сноўкі знакамітая. У нас рачулка брала пачатак каля вёсачкі Малаеды, затым прабягала вакол маіх Панюцічаў, заходзіла ў Сноў Другі ж яе канец, абагнуўшы Высокую Ліпу і Баяры, упадаў ва Ушу за 900 метраў на ўсход ад Еськавічаў Гэта, так бы мовіць, геаграфічная характарыстыка. А для вяскоўцаў, маіх землякоў значэнне рэчкі было ў іншым...

Па берагах Сноўкі цвілі прыгожыя кветкі: пяшчотна-ружовыя званочки (іх яшчэ называлі збаночкамі, бо па форме яны нагадвалі вядомы сялянскі посуд), дробненькія блакітныя незабудкі, нейкія жоўтыя краскі. Паабапал рэчкі рос алешнік, у якім заўсёды было паўзмрочна і вільготна, а для нас, дзяцей, крыху таямніча. Адночы мой бацька знайшоў там гняздо, і мы любаваліся маленькімі блакітнымі яечкамі невядомай птушкі. У злёжку забалочанай глебе алешніка вяліся п'яўкі, якіх мы баяліся, а таксама жабкі, камары ды іншыя істоты. А на воднай гладзі Сноўкі павольна калыхаліся жоўтыя гарлачыкі. Берагі яе акаймлялі зараснікі вас-тралістага аеру, які мы, дзеці, часцяком вырывалі, здымалі верхнія лісты, адшуквалі ў самай сярэдзіне жоўтыя маленькія лісточкі і елі іх. Той салодкі смак помніцца і дагэтуль.

Далей ад берага і па ўсім поплаве расла трава. Бацька касіў яе, сушыў, потым мы зграбалі і разам ставілі невялікія стажкі. Які водар ішоў ад таго разнатраўя! Сена было лёгкае і духмянае...

Ад нашай Сноўкі аддзяляўся ручай, які выбраў свой шлях і ў адным месцы быў нечакана шырокім. Там вадзілася рыбка, і аматары плотак ды карасёў гадзінамі царпліва сядзелі на беразе з вудамі.

Вяскоўцы любілі рэчку не толькі за прыгажосць, яна была ім памочніцай. Летам, асабліва ў гарачыню, увечары з яе бралі цёплую ваду і палівалі грады, якія ва ўсіх выходзілі да поплава. А яшчэ жанчыны паласкалі там і адбівалі пранікамі выбеленыя палотны, вытканыя іх працавітымі рукамі ляўнічае відовішча — разасланыя стужкі палатна бялююць на зялёнай траве — засталася ў маёй памяці. Як і крыніца з халоднай чыстай вадой, што выбівалася ў адным месцы пад бокам добрай Сноўкі. Да крынічкі ўсе ставіліся трапятліва, ніхто не мог яе засмеціць ці замуціць празрыстае вока зямлі. Ваду з яе пілі, стоячы на каленях...

А як добра было пагуляць па лузе ля рэчкі ці паляжаць на духмянай траўцы, слухаючы гудзенне пчолак над кветкамі! Ад вады веяла свежасцю і здаровай прахалодай. Наша Сноўка абгінала ўсю вёску, а ў канцы яе, на Каралёўшчыне (так называлі тое месца), станавілася шчодро шырокая. Летнімі вечарамі, пасля цяжкай працы на пыльных палетках, амаль усе прыходзілі сюды купацца. І так было весела, ажыўлена ля нашай рэчкі, дзе сцішаныя вербы схілялі свае доўгія галіны амаль да самай вады... А якое раздолле было нашым хатнім птушкам, як велічна плавалі белыя гусі і снавалі шустрыя качкі!

Многа радасці было дзецям і вясной, у паводку, калі рэчка разлівалася і выходзіла з берагоў. Нам цікава было назіраць за тым, як увачавідкі мянялася наша ціхая, невялічкая Сноўка. Кладачку накрывала вада, і мы хлюпалі па ёй у ботах, каб перайсці на другі бок, дзе месцілася школа. У іншыя гады пасля снежных зімаў Сноўка падыходзіла ўшчыльную да агародаў, і школьнікі дабіраліся ў класы кружнай дарогай. А некаторыя з гэтай нагоды “сачкавалі” і прапускалі ўрокі...

Рэчка была неад'емнай часткай нашага жыцця, куточкам свежасці і прыгажосці, сімвалам роднага краю. І калі

праз нейкі час яе пачалі асушваць, жыхары маіх Панюцічаў з вялікім расчараваннем і глыбокім жалем глядзелі на тое, як губілі тую звыклую прыгажосць. Пад каўшамі экскаватараў гінулі кветкі, алешнік, птушыныя гнёзды... Адляцелі кудысьці ў іншы край бела-шэрыя кнігаўкі, а разам з імі ўцякла недзе і наша Сноўка. На яе месцы з'явіліся чорныя пласты разварочанай зямлі і глыбою роў. Тужлівы пейзаж выклікаў адпаведны настрой. Людзі пыталіся ў меліяратараў: “А што будзе на месцы нашай рэчкі?”, а тыя адказвалі: “Асушым, тады будзе расці трава добрая, ці пасеюць якую культуру...”.

На жаль, потым ля нашай былой рэчкі вырасти дзядоўнік, крагіва, а насеяная “культура” аказалася нейкай грубай травой. Засыпалі зямлёй і чыстую крынічку, не цвілі ўжо там іяшчотныя незабудкі. Усё сапраўды высахла, зрабілася няўтульным. Які быў сэнс у знішчэнні нашай рэчкі, ніхто не ведаў. Ленею не стала, усё навокал зрабілася чужым, ненатуральным, як тая новая трава. Ужо не паляжыш на ёй, разаслаўшы дамаатканую посцілку, не адпачнеш з сяброўкамі, як у далёкім дзяцінстве. І не падбяжыш да Сноўкі, каб сарваць нрахалодны гарлачык. І не пакатаюцца на рачным лёдзе дзеці на каньках. Усё сышло, як наша рэчка, у нябыт...

Балоты прынята называць лёгкімі планеты. А рэкі — артэрыі ў жывым арганізме прыроды, якія рэгулююць клімат, нясуць свежасць і прыгажосць, дапамагаюць чалавеку пракарміцца. Хіба тэта не важна? Рэкі і азёры, малыя і вялікія, гэтыя блакітныя люстэркі зямлі — неад'емная частка існавання чалавецтва і ўсяго жывога. І хацелася б, каб да іх усе адносіліся як да жывых істотаў, бераглі і шанавалі, не спяшаліся асушваць. Каму па душы пустыня без дзівоснага аазісу? Таму трэба зрабіць усё, каб не засмечваліся нашы рэкі і раўчкі, каб не спускаліся ў іх брудныя сцёкі і вытворчыя адходы. І каб усе разумелі, што загубіць лягчэй, чым стварыць, і не забываліся, што вадаёмы патрэбныя, у першую чаргу, нам самім. Каб плаваць па іх, любаваліся іх прыгажосцю,

дыхаць свежасцю, а не змогам, гаварыць над вярбой пра каханне, складаць вершы і песні пра хуткую плынь ці спакойныя хвалі... І ўсё гэта залежыць ад людзей: захаваць блакітнае хараства рэк і азёраў, адносіцца беражліва, каб не давялося аднойчы выгукнуць з сумам: “Дзе ты, рэчанька?..”.

Істочнік: Родная прырода. – 2018. – № 6. – С. 62-63.